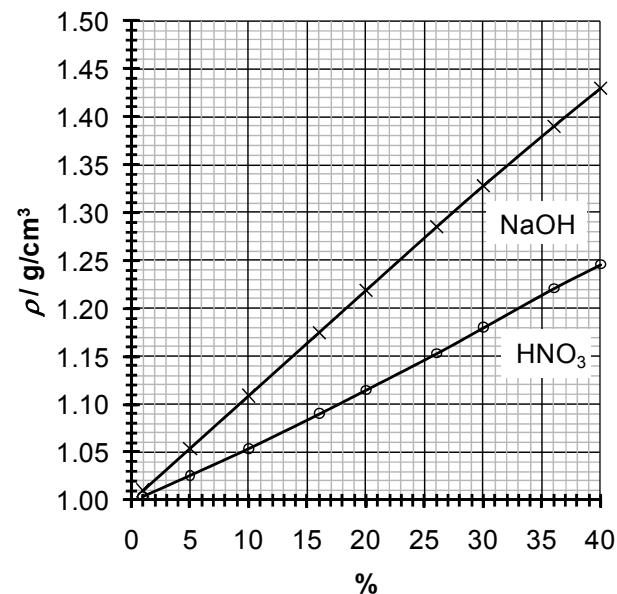

9. klass

1. a) oksiid: Fe_3O_4 , SiO_2
 hape: H_3PO_4 , H_2SO_4
 alus: $\text{Al}(\text{OH})_3$, CuOH , $\text{Fe}(\text{OH})_2$, $\text{NH}_3 \cdot \text{H}_2\text{O}$
 sool: $\text{K}_3[\text{Fe}(\text{CN})_6]$, NaCl , $\text{Al}_2(\text{SO}_4)_3 \cdot \text{K}_2\text{SO}_4 \cdot 24\text{H}_2\text{O}$, NaHCO_3
 (iga õige 0,25) (12·0,25) 3
- b) Näiteks:
 i) N_2O_5 – diämmastikpentaoksiid; oksiid
 HNO_3 – lämmastikhape; hape
 NaNO_3 – naatriumnitrat; sool (6·0,25)
 ii) N_2O_3 – diämmastiktrioksiid; oksiid
 HNO_2 – lämmastikuhape; hape
 NaNO_2 – naatriumnitrit; sool (6·0,25) 3
- c) Näiteks:
 i) $3\text{NaOH} + \text{H}_3\text{PO}_4 = \text{Na}_3\text{PO}_4 + 3\text{H}_2\text{O}$
 ii) $3\text{Ba}(\text{OH})_2 + 2\text{H}_3\text{PO}_4 = \text{Ba}_3(\text{PO}_4)_2 + 6\text{H}_2\text{O}$
 iii) $2\text{KOH} + \text{H}_3\text{PO}_4 = \text{K}_2\text{HPO}_4 + 2\text{H}_2\text{O}$
 iv) $\text{Ca}(\text{OH})_2 + 2\text{H}_3\text{PO}_4 = \text{Ca}(\text{H}_2\text{PO}_4)_2 + 2\text{H}_2\text{O}$ (4·1) $\frac{4}{10}$ p

2. a) Adeniin $\text{C}_5\text{H}_5\text{N}_5$ Guaniin $\text{C}_5\text{H}_5\text{N}_5\text{O}$
 Tsütosiin $\text{C}_4\text{H}_5\text{N}_3\text{O}$ (3·1) 3
- b) $\%(\text{N,adeniin}) = \frac{5 \cdot 14}{135} \cdot 100 = 52$ $\%(\text{N,guaniin}) = \frac{5 \cdot 14}{151} \cdot 100 = 46$
 $\%(\text{N,tsütosiin}) = \frac{3 \cdot 14}{111} \cdot 100 = 38$ (3·1)
 Suurim lämmastiku sisaldus on **adeniinis**. (1) 4
- c) Ammooniaak $\overset{-III}{\text{N}}\overset{I}{\text{H}_3}$ o.a(N) = -III (0,5)
 Vesinikkloriid $\overset{I}{\text{H}}\overset{-I}{\text{Cl}}$ o.a(H) = I (0,5)
 Adeniin $\overset{II}{\text{C}_5}\overset{I}{\text{H}_5}\overset{-III}{\text{N}_5}$ o.a(C) = 10/5 = 2 (1) $\frac{2}{9}$ p

3. a)

- Korrektelt tähistatud x – telg (%) ja y-telg ($\rho / \text{g/cm}^3$). (2·0,5)
 Telgedel on toodud korrektelt välja suuruste väärtused
 (x-telg: 0, 5, 10, ...; y-telg: 1,00, 1,05, 1,10, ...). (2·0,5)
 x-teljel ja y-teljel on õige väärtuste vahemik
 (x-telg: 0-40% ; y-telg: 1-1,5 g/cm^3). (2·0,5)
 Punktid on ühendatud sujuva joonega. (0,5)
 Joonisel on selgelt tähistatud millisele kõverale vastab milline aine (NaOH, HNO_3). (0,5) 4

- b) Ühendite protsendilise sisalduse suurenedes **lahuse tihedus kasvab**. (0,5)
NaOH lahuse tihedus sõltub rohkem protsendilisest sisaldusest. (0,5)
 Lahuste tihedused on võrdsed, kui mõlema lahuse protsendiline sisaldus on 0% ja tihedus $1,00 \pm 0,01 \text{ g/cm}^3$. Tihedused on võrdsed, kuna mõlemal juhul on tegemist puhta veega. (2·0,5) 2
- c) $m(\text{NaOH } 10\% \text{ lahuse}) = 50 \text{ cm}^3 \cdot \frac{1,109 \text{ g}}{1 \text{ cm}^3} = 55,45 \text{ g}$ (0,5)
 $m(\text{NaOH } 30\% \text{ lahuse}) = 25 \text{ cm}^3 \cdot \frac{1,328 \text{ g}}{1 \text{ cm}^3} = 33,2 \text{ g}$ (0,5)
 $m(\text{NaOH lahuse}) = 55,45 \text{ g} + 33,2 \text{ g} = 88,65 \text{ g}$ (0,5)
 $m(\text{NaOH}) = 55,45 \text{ g} \cdot 0,1 + 33,2 \text{ g} \cdot 0,3 = 15,51 \text{ g}$ (0,5)

$$\%(\text{NaOH}) = \frac{15,51 \text{ g}}{88,65 \text{ g}} \cdot 100 = 17,5 \quad (0,5)$$

$$\rho(\text{NaOH}) = 1,19 \pm 0,01 \text{ g/cm}^3 \quad (\text{jooniselt}) \quad (0,5) \quad \mathbf{3}$$

d) Olgu mõlema lahuse ruumala V (võib võtta ka konkreetse väärtuse n.t 10 cm^3). Peale lahuste kokkusegamist saadava lahuse protsendiline koostis avaldub:

$$\%(\text{lõpplahus}) = \frac{V \cdot \rho_{1\text{lahus}} \cdot \%_{1\text{lahus}} + V \cdot \rho_{2\text{lahus}} \cdot \%_{2\text{lahus}}}{V \cdot \rho_{1\text{lahus}} + V \cdot \rho_{2\text{lahus}}}$$

$$\%(\text{lõpplahus}) = \frac{V \cdot (\rho_{1\text{lahus}} \cdot \%_{1\text{lahus}} + \rho_{2\text{lahus}} \cdot \%_{2\text{lahus}})}{V \cdot (\rho_{1\text{lahus}} + \rho_{2\text{lahus}})}$$

$$\%(\text{lõpplahus}) = \frac{\rho_{1\text{lahus}} \cdot \%_{1\text{lahus}} + \rho_{2\text{lahus}} \cdot \%_{2\text{lahus}}}{\rho_{1\text{lahus}} + \rho_{2\text{lahus}}}$$

Leiame nüüd mõlema lahuses HNO_3 protsendilise sisalduse:

$$\%_{1\% \text{ lahus}+30\% \text{ lahus}} = \frac{1,004 \text{ g/cm}^3 \cdot 0,01 + 1,180 \text{ g/cm}^3 \cdot 0,3}{1,004 \text{ g/cm}^3 + 1,180 \text{ g/cm}^3} \cdot 100 = 16,6 = 17$$

$$\%_{10\% \text{ lahus}+20\% \text{ lahus}} = \frac{1,054 \text{ g/cm}^3 \cdot 0,1 + 1,115 \text{ g/cm}^3 \cdot 0,2}{1,054 \text{ g/cm}^3 + 1,115 \text{ g/cm}^3} \cdot 100 = 15,1 = 15$$

(2-1)

Jooniselt saab nüüd määrata tihedused.

$$(\rho_{1\% \text{ lahus}+30\% \text{ lahus}} = 1,10 \pm 0,01 \text{ g/cm}^3, \rho_{10\% \text{ lahus}+20\% \text{ lahus}} = 1,08 \pm 0,01 \text{ g/cm}^3)$$

Kõrgema HNO_3 sisaldusega lahuses on ka tihedus suurem, s.t võrdsete ruumaladega **1% ja 30% HNO_3 lahuste segamisel** saadakse suurema tihedusega lahus. (1) **3**

12 p

4. a) X – naatrium (0,5)

Soolades on elemendi o.a = 1.

Veast kergem leelismetall, millel on kolm elektronikihti.

Kolmanda perioodi metallidest on elektronide arv $23/11 = 2,09$ korda väiksem aatommassist ainult naatriumil.

A – NH_4HCO_3 , ammooniumvesinikkarbonaat

B – NaCl , naatriumkloriid

C – NaHCO_3 , naatriumvesinikkarbonaat

D – NaOH , naatriumhüdrosiid

E – Na_2CO_3 , naatriumkarbonaat (6-0,5) **3**

b) i) $\text{NH}_4\text{HCO}_3 + \text{NaCl} = \text{NaHCO}_3 + \text{NH}_4\text{Cl}$ (0,5)

ii) $2\text{NaCl} + 2\text{H}_2\text{O} \xrightarrow{\text{elektrolüüs}} 2\text{NaOH} + \text{H}_2\uparrow + \text{Cl}_2\uparrow$ (1)

iii) $\text{NaOH} + \text{CO}_2 = \text{NaHCO}_3$ (0,5)

iv) $2\text{NaHCO}_3 = \text{Na}_2\text{CO}_3 + \text{H}_2\text{O} + \text{CO}_2\uparrow$ (1)

v) $\text{Na}_2\text{CO}_3 + \text{CaCl}_2 = 2\text{NaCl} + \text{CaCO}_3\downarrow$ (1)

vi) $2\text{NaOH} + \text{Br}_2 = \text{NaBr} + \text{NaBrO} + \text{H}_2\text{O}$ (1) **5**

8 p

5. a) A – Ca D – CO F – H_2 X – CaC_2
B – CaO E – Ca(OH)_2 G – C_2H_2 (7-0,5)

Ülesande tekstist tuleneb, et sünteesitav metall on kaltsium ja sellele vastav oksiid on CaO .

$$n(\text{X}) = \frac{1}{1} \cdot 10 \text{ g} \cdot \frac{1 \text{ mol}}{56,077 \text{ g}} = 0,17832 \text{ mol}$$

$$M(\text{X}) = \frac{11,43 \text{ g}}{0,17832 \text{ mol}} = 64,10 \text{ g/mol}$$

X valem on CaY_2 (Ca_2Y ei sobi, sest siis $M(\text{Ca}_2\text{Y}) > 64,10 \text{ g/mol}$)

$$A_r(\text{Y}) = \frac{64,10 - 40,08}{2} = 12,01 \quad \text{Y – C, süsinik} \quad (2,5)$$

G üldine valem on $(\text{CH})_n$.

Kergeim gaas on vesinik molekulmassiga $M_r(\text{H}_2) = 2$.

$$M_r(\text{G}) = 13 \cdot 2 = 26$$

$$n = \frac{26}{13} = 2 \quad \text{G – } \text{C}_2\text{H}_2 \quad (2) \quad \mathbf{8}$$

b) i) $2\text{Ca} + \text{O}_2 = 2\text{CaO}$ (0,5)

ii) $\text{CaO} + 3\text{C} = \text{CaC}_2 + \text{CO}$ (0,5)

iii) $\text{Ca} + 2\text{H}_2\text{O} = \text{Ca(OH)}_2 + \text{H}_2\uparrow$ (0,5)

iv) $\text{CaC}_2 + 2\text{H}_2\text{O} = \text{Ca(OH)}_2 + \text{C}_2\text{H}_2\uparrow$ (0,5) **2**

10 p

6. a) Lähtume sellest, et Malle võttis aineid vahekorras:

2,00 g N : 3,00 g P_2O_5 : 1,00 g K_2O .

(üldjuhul suhtuvad massid $2x \text{N} : 3x \text{P}_2\text{O}_5 : 1x \text{K}_2\text{O}$)

Arvutame puhta fosfori ja kaaliumi massid:

$$m(\text{P}) = \frac{2}{1} \cdot 3 \text{ g} \cdot \frac{1 \text{ mol}}{141,9 \text{ g}} \cdot \frac{30,97 \text{ g}}{1 \text{ mol}} = 1,31 \text{ g} \quad (1,5)$$

$$m(\text{K}) = \frac{2}{1} \cdot 1 \text{ g} \cdot \frac{1 \text{ mol}}{94,2 \text{ g}} \cdot \frac{39,1 \text{ g}}{1 \text{ mol}} = 0,830 \text{ g} \quad (1,5)$$

N : P : K massid peavad olema vahekorras **2,00 : 1,31 : 0,830**.

(Võttes vähima massisuhte üheks saadaks 2,40 : 1,58 : 1,00) (1) **4**

b) Kaaliumnitraat on nii kaalium- kui ka lämmastikväetis. Arvutused tuleb teha kaaliumi järgi, sest seda teistest väetistest ei lisandu.

$$m(\text{K, väetises}) = m(\text{K, KNO}_3\text{-s}) = \frac{1}{1} \cdot 500 \text{ g} \cdot \frac{1 \text{ mol}}{101,1 \text{ mol}} \cdot \frac{39,1 \text{ g}}{1 \text{ mol}} = 193,4 \text{ g} \quad (1)$$

$$m(\text{N, KNO}_3\text{-s}) = \frac{1}{1} \cdot 500 \text{ g} \cdot \frac{1 \text{ mol}}{101,1 \text{ mol}} \cdot \frac{14,01 \text{ g}}{1 \text{ mol}} = 69,29 \text{ g} \quad (1)$$

$$m(\text{P, väetises}) = 193,4 \text{ g} \cdot \frac{1,31 \text{ g}}{0,83 \text{ g}} = 305,2 \text{ g} \quad (0,5)$$

$$m(\text{N, väetises}) = 193,4 \text{ g} \cdot \frac{2 \text{ g}}{0,83 \text{ g}} = 466,0 \text{ g} \quad (0,5)$$

$$m[(\text{NH}_4)_2 \text{HPO}_4] = \frac{1}{1} \cdot 305,2 \text{ g} \cdot \frac{1 \text{ mol}}{30,97 \text{ g}} \cdot \frac{132,1 \text{ g}}{1 \text{ mol}} = \mathbf{1302 \text{ g}} \quad (1)$$

$$m[\text{N, } (\text{NH}_4)_2 \text{HPO}_4\text{-s}] = \frac{2}{1} \cdot 1302 \text{ g} \cdot \frac{1 \text{ mol}}{132,1 \text{ g}} \cdot \frac{14,01 \text{ g}}{1 \text{ mol}} = 276,2 \text{ g} \quad (1)$$

$$m[\text{N, Ca(NO}_3)_2\text{-s}] = 466 \text{ g} - 69,29 \text{ g} - 276,2 \text{ g} = 120,5 \text{ g} \quad (1)$$

$$m[\text{Ca(NO}_3)_2] = \frac{1}{2} \cdot 120,5 \text{ g} \cdot \frac{1 \text{ mol}}{14,01 \text{ g}} \cdot \frac{164,1 \text{ g}}{1 \text{ mol}} = 705,9 \text{ g} \approx \mathbf{706 \text{ g}} \quad (1) \quad \underline{\mathbf{7}}$$

11 p